

AMAÇ, YAPI VE YÖNETİM SÜREÇLERİ AÇILARINDAN İSVEÇ EĞİTİM SİSTEMİ

Ar. Gör. Ümit KARAMAN*

İsveç bir İskandinavya ülkesi olup, eğitim politikaları ve uygulamalarında pilot bir ülke olarak tanımlanmakta ve önem kazanmaktadır. Ortaöğretimde yöneltme süresinin uzatılması. Farklı toplumsal sınıfların yüksek öğretime girişte eşit haklara sahip olması gelişmiş olan okul sisteminin yaygınlaştırılması ve nitelik kazandırılması çabalarının yoğun olması, eğitim sorunlarının çözümünde bilimsel araştırma yöntemlerinin uygulanmasıyla çağdaş bir toplumun gereksinimlerine yanıt veren İsveç Eğitim Sistemi OCDE üyesi tüm ülkelerin ilgisini çekmektedir. Eğitim programlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında İskandinavya modelinden söz edilmektedir. İsveç Eğitim Sistemi Norveç ve Finlandiya eğitim sistemlerini etkilemiştir. İskandinavya ülkeleri eğitim sistemlerinde benzerliklerin ayrılıklardan daha çok yer aldığı görülmektedir.

İsveç, küçük fakat etkin bir eğitim sistemi uygulayan ve eğitimi sağlam temellere dayandıran bir ülkedir. İsveç eğitiminin bir eğitimci için değerli yönü, bu memlekette, eğitim uygulamalarında kaliteye önem verilmesidir. Değişen koşullara paralel olarak eğitim planlanırken kalite daima gözönünde bulundurulmaktadır (Lauwerys, Varış, Neff, 1979, s. 228).

Amaç

Günümüzde İsveç okul reformcuları statik bir toplum düzenine uygun düşen ve bu sebeple de erken bir yaşta öğrenci seçimini uygulayan, birbirine paralel dikey kuruluş sistemi yerine, çevre şartlarının etkisiyle farklı şekillerde gelişen yetenekleri uzun süre ortak bir eğitim ve öğretimden geçirerek sosyal şartlardaki adaletsizliği, okulun dengeleştirilmesini sağlayacak şekilde kurulmasını amaç olarak almışlardır. Bunun için zorunlu öğrenim süresi 9 yıla çıkarılmış ve dikey

* Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bölümü

kuruluş modeli yerine, yetenek ve ilgilere en uygun yanıt verecek şekilde yatay kuruluş modeli uygulanmaktadır. (Lauwerys, Varış, Neff, 1979).

İsveç'te amaçlara kaynaklık oluşturacak bilimsel araştırma ve olgulara dayalı bir eğitim felsefesi vardır. Eğitimin teorik temelleri geliştirilmiştir. Eğitim amaçları demokrasiyi esas alan değerler sistemi üzerine kurulmuştur. Eğitim sistemindeki en belirgin özellik, herkese eşit eğitim vermek ve ekonomik gelişmeye katkıda bulunmaktır. Eğitim sistemi, çalışma yaşamının gereksinmelerine öğrencilerin yetenekleriyle, isteklerine ve değişik verilere uygun olarak esneklik ve değişmeye uygundur. Eğitimcilere göre eğitim programlarının geliştirilmesi ile ilgili reformların amacı sürekli olarak yenilenmedir. Sistem, değişen topluma göre yenilenmektedir.

İsveç Eğitim Sistemi *beş* düzeyde incelenir: Okulöncesi eğitim. Zorunlu eğitim, Ortaöğretim, Yüksek öğretim ve Yetişkinler eğitimi. Bu eğitim düzeylerinin amaçlarını şöyle sıralayabiliriz (Türkoğlu, 1982):

Okulöncesi Eğitimin Amaçları:

- . Her çocuğa en iyi koşullarda gelişme olanakları vermek,
- . Bağımsız ve sorumlu kişiler yetiştirmek,
- . Çocukların birbirleriyle kaynaşmasını sağlamak,
- . Çocukların kavrama yeteneğini geliştirmek,
- . Dil, imaj, ses ve hareket yoluyla çocuklara çeşitli becerileri kazandırmak.

Temel Okulun Amaçları:

. Temel okulun amaçlarından birisi öğrencilerin sorumluluklarının bilincinde, yurttaşlık yaşamına uygun olarak kişiliklerinin tümüyle geliştirilmesidir.

. Bir başka amaç, öğrenciye bireysel bir öğrenim vermektir. Bu amaç İsveç eğitim sistemindeki herkese eşit eğitim hakkı vermek olan genel amaçla tutarlıdır.

. Toplumsal ilişkilerle öğrenciler arasındaki özgür ve bağımsız düşüncüyü geliştirmek, eleştirici düşünceye uymak ve propagandaya dayanmak bu okulun amaçlarındandır. Bireysel eğitimle bu amaç çoğu kez uyumsuz. Çünkü amaca ortak bilgiler ve grup çalışma yöntemleriyle ulaşılır.

İsveç orta eğitimi gymnasium, uzmanlık okulu (Fackskola) ve teknik okuldan oluşur. Bu düzey okulların genel amaçları şunlardır:

. Ekonomik ve insan kaynaklarından etkin bir biçimde yararlanmak,

. Öğrencilere, toplumsal kökenleri ne olursa olsun, bu düzeydeki farklı okullara girişte aynı olanağı vermek (Demokratik eğitim),

. Kurumların alacağı öğrencilerin sınırlılıkları ve nitelikleri gözönünde bulundurularak, istenen insan gücünü yetiştirmek (Eğitimin ekonomik gelişmeye katkısı),

. Öğrencilerin istek ve yeteneklerini de gözönünde tutarak, ek yatırımlarla eğitim sistemini yeni koşullara uyumlu duruma getirmek (esneklik).

1. Gymnasium'un Amaçları:

. Öğrencileri yeteneklerine, ilgilerine ve mesleki yöneltmeye göre hazırlamak,

. Yoğun İsveç'ce, modern diller ve matematik öğretimi yaparak öğrencilerin iletişim yeteneğini geliştirmek,

. Öğrencilere çalışma tutumu kazandırmak,

. Bilimsel, teknik ve toplumsal gelişmelerle, yöneltimlerine uygun genel bir eğitim vermek.

2. Uzmanlık Okulu (Fackskola)'nın Amaçları:

. Öğrencilerin kişiliğini geliştirmek, çalışma alışkanlığı ve tekniği kazandırmak, belirli düzeyde dil ve matematik bilgilerini iletirmek, bilimsel ve teknik gelişmelere uygun yönelimleri sağlamak,

. Gelecekteki mesleklerine hazırlık için orta düzeyde bir mesleki eğitimi vermek,

. İnceleme ve çalışmalar için belirli uygulama alıştırılmaları geliştirmek.

3. Teknik Okulun Amaçları:

. Ulusal eğitimin genel amaçlarına uygun olarak öğrencilerin kişiliklerini geliştirmek, onları bir iş ya da mesleğe hazırlamaktır.

Yüksek Öğretimin Amaçları Şunlardır:

Birbirinden ayrı fakülte ve yüksek okullarda ortaöğretim sonrası verilen değişik eğitim nedeniyle yüksek öğretimin amaçları da değişiktir. Bununla beraber yüksek öğretimde beş genel amaç vardır:

- . Kişiliğin gelişmesi
- . Uluslararası gelişmeler
- . İletişim
- . Sosyal değişme
- . Demokrasi

Yetişkin Eğitiminin Amaçları Şunlardır:

. Örgün eğitimden yararlanamayanların kısa süreli eğitimle eksikliklerini tamamlamak,

. Mesleki yaşamdaki değişikliklere yanıt veren tamamlayıcı bir yetiştirme kazandırmak.

. Yetişkinlere toplumsal, kültürel ve siyasal etkinliklere katılma olanaklarını sağlamak.

Yapı

İsveç'te temel eğitim, ortaöğretim ve yüksek öğretim ülkemizdeki gibi merkezi bir sistemle yürütülmektedir. Okul öncesi eğitimde bu sistemin dışına çıkmış ve insiyatif belediyeler, iller gibi bölgesel yönetim üniteleri ve özel kuruluşlara bırakılmıştır. (Tunçel, 1976).

İsveç'te eğitim sisteminin yapısı: (Tryckeri, 1977; Türkoğlu, 1982):

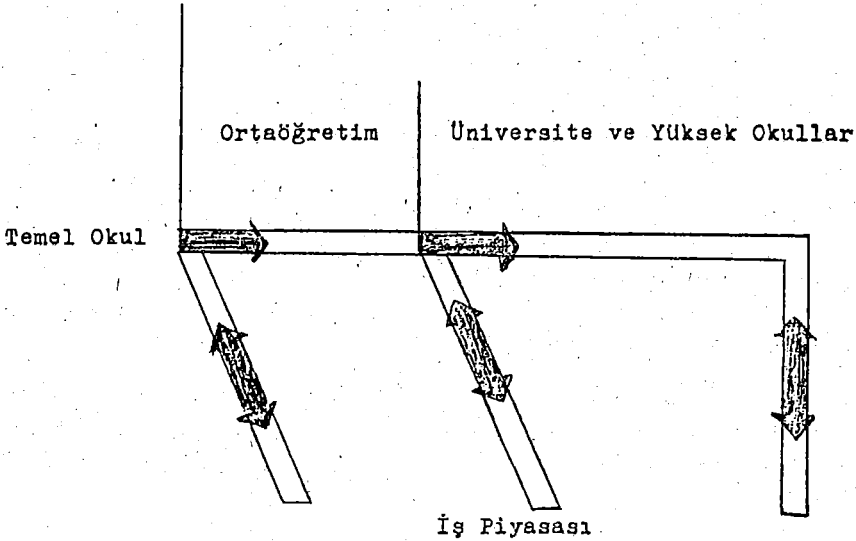
1. *Anaokulu:* Anaokulu, çocuk yuvası ile oyun okulu için ortak bir terim olarak kullanılır. Çocuk yuvası, ana babası çalışan ya da öğrenim yapan çocuklar ile gelişmesinde özel bir bakıma ve özendirilmeye gereksinim duyan çocuklar içindir. Belediyeler son zamanlarda tüm altı yaşındaki çocuklar için günde en az üç saat olmak üzere oyun okulunda yer bulmakla yükümlüdür. Ana babaları çocuklarını ana okuluna göndermek yükümü altında değildirler, ama altı yaşındaki çocuklar için oraya gitmek bir haktır.

2. *Temel okul:* Temel okul (grundskolan) 1962 yılında başlandı. İsveç'teki bütün çocuklar bu okuldan geçecektir. Zorunludur. Temel okula gitmek her çocuğun hakkı ve görevidir. Temel okul 9 yıllıktır. Üç aşamaya (kademeye) bölünmüştür. Yaşı en küçük olanlar üç yıl süreyle ilk aşama (lagstadiet) sınıflarına gider. 4,5 ve 6. sınıflara orta aşama (mellanstadiet) denir. 7,8 ve 9. sınıf öğrencileri yüksek aşama sınıflarına giderler.

İlk ve orta aşama sınıflarında genellikle, derslerin çoğu için, sınıf öğretmeni (klasslärare) denilen tek bir öğretmen bulunur. Yüksek aşama sınıflarında ise her dersin ayrı bir öğretmeni vardır.

3. *Lise ve dengi okul*: Temel okuldán sonra doğrudan doğruya başka bir okula devam edilebileceği gibi çalışma hayatına girip işyerinde de bir meslek öğrenilebilir. İleride yapılacak öğrenim için önceden pratik yapma olanağı da vardır.

Aşağıdaki şema, çalışma hayatı ile okula gitme arasında nasıl değişiklik yapılabilceğini göstermektedir.

Temel okuldán sonra öğrenimine devam etmek isteyen öğrenci lise ve dengi okula müracat edebilir. Bu düzeyde üç tür okul vardır: Gymnasium, fackskola ve teknik okul.

a) *Gymnasium*: Beş bölüme ayrılan bu okul, öğrencileri üniversiteye hazırlar. Öğrenciler bitirme sınıfında alınan notlar ve bazı koşullara göre üniversite ve yüksek okullara girebilirler. Teknik bölüm öğrencileri bir yıllık ek öğrenimle gymnase mühendisi derecesi alırlar. Bölümler: Fen bilimleri, teknik, sosyal-beşeri ekonomi ve edebiyat bölümü.

b) *Fackskola*: Üç bölümden oluşur: Sosyal, ekonomik ve teknik. İsveç'li eğitimcilere göre gymnasium ve fackskola arasında büyük bir fark yoktur. Her iki okul üzerine yükseköğretim yapılabilir.

Fackskoladaki öğretim gymnasiumdakine göre daha çok uygulamalıdır. Bu nedenle fackskola daha kolay mesleğe girme olanağı verir.

c) *Teknik okul*: Teknik ve bilimdeki hızlı gelişme nedeniyle, meslek eğitiminde kesin uzmanlaşmaya gidilmemektedir. Genel teknik derslere ağırlık verilmesi gelecekte oluşacak değişikliklere uyumu kolaylaştırır. Genel eğitimin yanında uygulamalı bir eğitim verilir. Bu okulu bitiren öğrenciler belirli koşullarda yükseköğretime devam edebilirler.

4. *Yüksek okul ve Üniversite*: Halen İsveç'in 11 yerinde yüksek okul ve üniversite eğitimi yapılmaktadır. Bunlar dışında, üniversite tekelinde ya da eğitim dernekleri aracılığı ile, üniversite düzeyinde birtakım kurslar düzenlenen başka yerler de vardır. Lise ve dengi okulun 3 yıllık bölümünden bitirme karnesi alan ve notlarının puan ortalaması da en az 2,3 olan öğrenciler bu okullara girebilirler. Genişletilmiş giriş hakkı, ilgili kurallara göre, 25 yaşını doldurmuş ve en az beş yıllık meslek tecrübesi geçirmiş kimseye her ders için gerekli olabilecek özel koşulları yerine getirebildiği takdirde (örneğin matematik okuyabilmek için lise ve dengi okulda üç ders yılı matematik okumuş olmak) giriş hakkı verilir.

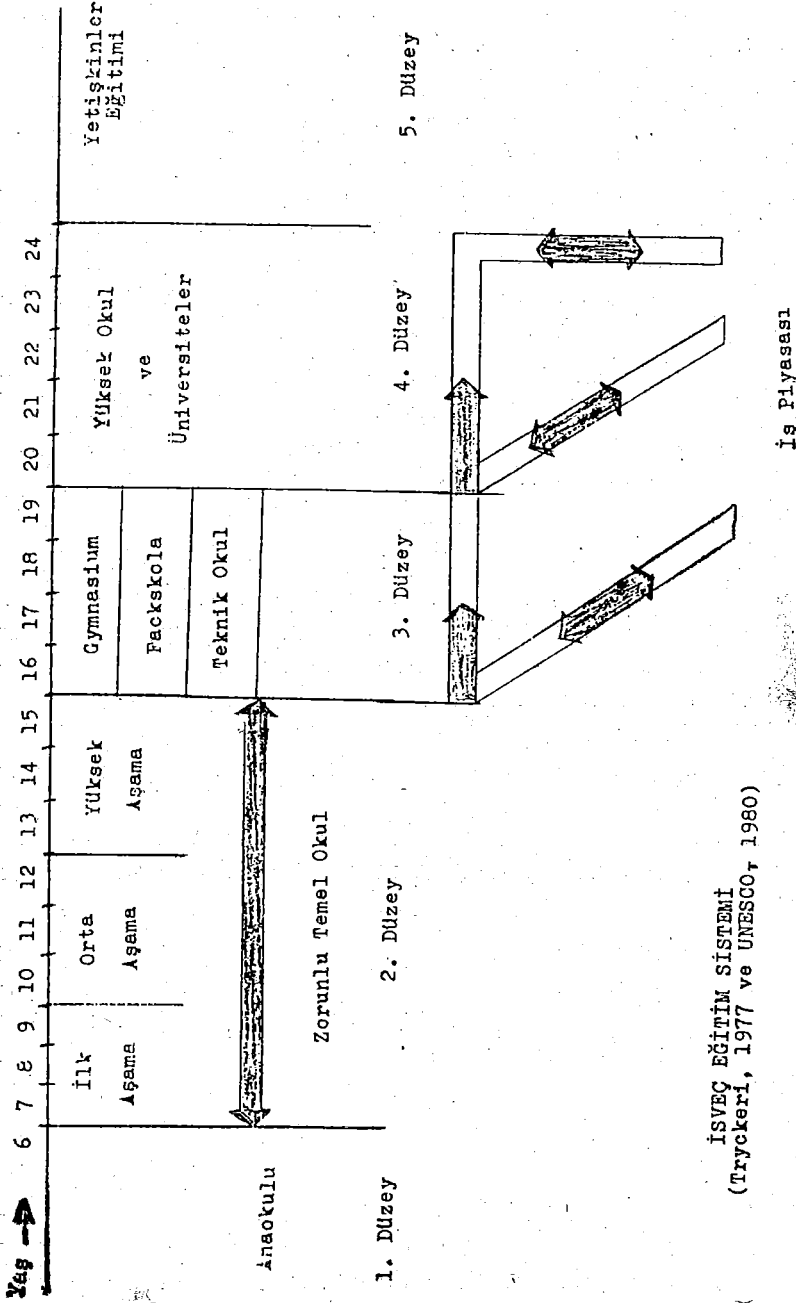
5. *Yetişkinler eğitimi*: İsveç'te yetişkinler eğitimine yapılan yatırımlar her geçen gün biraz daha artmaktadır. Bu eğitim birkaç değişik biçimde düzenlenmekte ve çeşitli örgütler tarafından yürütmektedir.

- a) Belediyelerin düzenlediği yetişkinler eğitimi,
- b) Devletçe düzenlenen yetişkinler eğitimi,
- c) Yüksek halk okulları,
- d) Kurs çalışmaları,
- e) İş piyasası meslek eğitimi.

İşletmeler, belediyeler ve devlet daireleri de bazen görevliler için eğitim olanakları hazırlar. Radyo ve TV yayınlarında kurslara geniş yer verilir.

İsveçte eğitim yönetiminin yapısı (Türkoğlu, 1982; UNESCO, 1980):

1. *Parlamento*: Merkez düzeyinde hükümet ve parlamento okullar için genel program ve standartları düzenler. Parlamento eğitim

İSVEÇ EĞİTİM SİSTEMİ
(Tryckeri, 1977 ve UNESCO, 1980)

bakanlığı tarafından taslağı yapılan kararların alınmasında en yüksek karar verme kurumudur. Eğitimin amaçları, alan ve ekonomik sınırları parlamento ve hükümet tarafından konulur.

2. *Eğitim Bakanlığı (Utbildningsdepartementet)*: İsveç'teki 11 bakanlıktan biri olan Ulusal Eğitim Bakanlığı tüm okul sisteminden birinci derecede sorumludur. Aynı bakanlık, kilise, üniversite, yüksekokul, müze, tiyatro ve tüm diğer kültürel kuruluşlardan sorumludur. Bakanlık dört departmana ayrılır. Departmanın biri okullar ve öğretmen yetiştirmeden, ikincisi üniversite ve yüksek okullardan, üçüncüsü kültür, dördüncüsü de din işlerinden sorumludur. Yetişkin eğitimi okul departmanına bağlıdır.

3. *Ulusal Eğitim Kurulu*: Bölge kosnülleri, işçi ve işveren örgütleri ve diğer kuruluş temsilcilerinden oluşur. Eğitim Bakanlığının başlattığı eğitim reformlarını yürütür. Ulusal eğitim kurulu temel okullar, ortaokullar, yetişkin eğitimi ve öğretmen yetiştirmekten sorumludur.

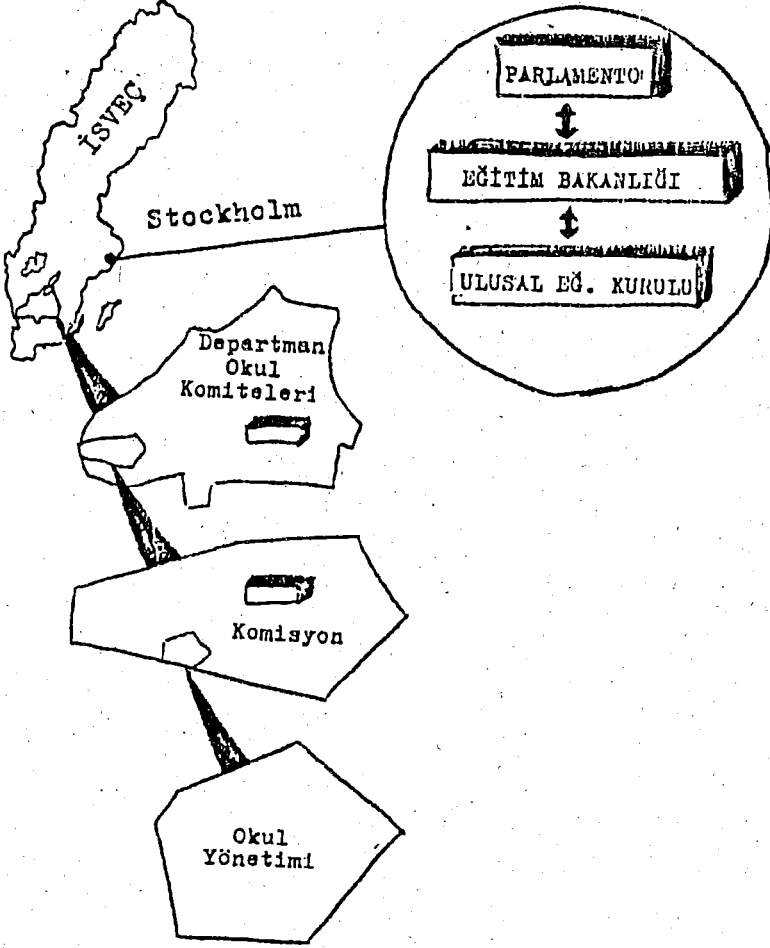
4. *Departman Okul Komiteleri*: İsveç'te 24 yönetsel birim üzerine kurulan yerel yönetimler vardır. Her departmanda Ulusal Eğitim Yönetimine bağlı okul sistemi yönetimi bölgesel komisyonlar vardır. Komisyonlar hükümetçe atanan departman yöneticileri ile endüstriyel yaşamın ayrı dallarından 9 üyeden oluşur. Bu komisyonlar, okul denetmenleri üç şef ve diğer memurların bulunduğu bürolarda işlevlerini sürdürürler. Komite, departmanlar ve komünlerde okul sistemlerinin sorunlarını inceler. Öğretmenlerle ilköğretim denetmenlerini atar. Departman okul komiteleri altında her komünde okul sisteminden sorumlu politik olarak seçilen yerel bir okul yönetimi vardır.

5. *Okulların Yönetimi*: Yalnız bir okulun bulunduğu küçük komünlerde bir müdür bulunur. Müdür aynı zamanda komünün eğitim yöneticisidir. Müdür, departman okul komitesine karşı yalnız yöneticisi olduğu okuldan değil, komünlerdeki diğer okullardan da sorumludur.

Süreç

İsveç'te eğitim, toplum dinamizmi yönünde sürekli olarak değişmekte gelişmektedir. Sistemin değişmeyen karakteri, ücretsiz yetişkinlere açık, birkaç özel okul dışında merkeze bağlı oluşudur. Eğitimin amaçları, eğitim programları, öğretmen nitelikleri, disip-

İsveç Eğitim Yönetiminin Yapısı

lin yönetmelikleri Parlamento tarafından kabul edilen yönetmeliklerde belirlenir. Stockholm'de bulunan Ulusal Eğitim Kurulu yönetmelikleri ayrıntılı hale getirir, koordinatör ve denetim rolü oynar. Müfettişler, merkez ile yerel okul arasındaki iletişimi sağlarlar.

İlk ve ortaöğretimle ilgili uzun süreli planlar, Ulusal eğitim kurulu, bölgesel ve yerel plan çalışmaları ise, bölge ve belediyelerde kurulan okul komisyonlarınca yapılır. Üniversite düzeyinde planlama çalışmaları üniversite chancelierince gerçekleştirilir. Chanceliere, kaynakların iyi kullanılması ve yüksek öğretimin etkinliğinin

sağlanması amacıyla uzun süreli planlar hazırlar. İsveç'te eğitim planlamasına belki de diğer herhangi bir batı ülkesinde olduğundan daha fazla dikkat edilmekte ve bir kısım gençleri yüksek öğretime girmekten vazgeçirmek üzere ileriye ait istihdam tahminleri kullanılmaktadır (Oğuzkan ve Oğuzkan, 1969, s. 155).

Özel okulların dışında gymnasium, uzmanlık okulları ve temel okulların tüm giderleri bucaklarca karşılanır. Mesleki okulların çoğu bucaklarındır. Ancak özel kurumlarla endüstri kuruluşları ve genel kurullar meslek okulları açabilirler. Okulların tüm giderleri komünlerce karşılanamaz. Nüfusun düzensiz dağılışı sonucu herkese eşit eğitim hakkı vermek amacıyla devlet, giderlerin büyük bir bölümünü karşılamakla yükümlüdür. Devlet yardımları temel okullarda zorunlu eğitimin genel giderlerini karşılamaya yöneliktir. Öğretmenlerin aylıklarını devlet verir. Okul binalarının yapımında yaklaşık olarak giderin üçte birine devlet katkıda bulunur. Gerek öğrencilerin, gerekse çeşitli kademelerdeki öğretim üyelerinin gelişmesine, bilimin oluşmasına olanak veren yaygın bir burs sistemi vardır (Madra, 1982, s.8).

Gerek devlet, gerekse belediyeler canlı ve etkin öğrenci velileri federasyonunun önemini kabul ederler. Öğrenci velileri federasyonu okula karşı bir hareket değil, okulla işbirliğini sağlayan bir araçtır. Federasyon toplantılarında tartışılan sorunlar tüm okulu ilgilendiren sorunlardır. Toplantılarda ayrıca İsveç eğitim sisteminin geleceği tartışılır. İçerik, yöntemler, sağlık uygulaması ve boş zamanların değerlendirilmesi sorunlarına çözüm aranır.

İsveç'te eğitim merkezi hükümetçe denetlenir. Okul programları doğrudan hükümetçe saptanır. Seçimlik derslerde yerel otoritelere daha çok yetki ve özgürlük tanınmaktadır. (Türkoğlu, 1982, s. 112).

Temel öğretim öğretmenleri ortaöğretim sonrası öğretmen kolejlerinde yetiştirilirler. Kurslar 2,5 yıl (temel eğitim 1-2 sınıfları için) ya da 3 yıl (4-6. sınıf öğretmenleri için) sürer. Kurs özel konuları, mesleki çalışmaları ve öğretim tecrübelerini kapsar. 4-6. sınıf öğretmenleri zamanlarının % 55'ini özel konulara ayırırlar. Ortaöğretim öğretmenleri bir üniversitede ve öğretmen kolejinden mezun olmak zorundadırlar (UNESCO 1980, s. 196).

Hükümet göçmen işçilerin de İsveç toplumunda kendilerini kurtarıp, çeşitli iş alanlarına girebilmelerini sağlamak için onların

İsveççe ve hatta okuma yazma öğrenmelerini sağlamak için girişimlerde bulunuyor.

İsveç nüfus artışı yerine, eğitim isteği ile okullaşmanın arttığı arttığı tek ülkedir.

KAYNAKÇA

- Lauwerys, Joseph A., Fatma Varış, Kenneth Neff. *Mukayeseli Eğitim*. A. Ü. Eğitim Fakültesi. Ankara: 1979.
- Madra, Ömer. "Çağdışı Toplum" İsveç. *Cumhuriyet Gazetesi*. 22 Aralık 1982. s. 8.
- Oğuzkan, A. Ferhan, Turhan Oğuzkan. *Çeşitli Ülkelerde Yüksek Öğretim*. MEB. İstanbul: 1969.
- Tryckeri, Norstedts. *İsveç'te Okul "Göçmenler İçin Bilgiler"* Stockholm: 1977.
- Tunçel, Abdullah. *Okul Öncesi Eğitim Sistemi Ve Mimariye Yansıması "İsveç Örneği"*. TÜBİTAK. Ankara: 1976.
- Türkoğlu, Adil. "Fransa, İsveç ve Romanya'da Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi - Program Açısından Yaklaşım". Doçentlik Tezi. A.Ü. Eğitim Fakültesi. Ankara: 1982.
- UNESCO. *International Yearbook of Education*. Volume XXXII. International Bureau of Education. 1980.
- . *World Survey of Education*. V. Educational Policy, Legislation and Administration. Paris: 1971.